

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1982/83: 21

om delpensionsförsäkringen

Motionerna

I motion 1982/83: 321 av Karin Nordlander (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att från den 1 juli 1983 återställa kompensationsnivån i delpensionsförsäkringen till 65 %, och att förslaget skall omfatta även dem som nu har en lägre pensionsnivå.

I motion 1982/83: 732 av Gustav Persson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av reglerna för delpension vad gäller egenföretagare och uppdragstagare.

Utskottet

Delpensionsförsäkringen för arbetstagare trädde i kraft den 1 juli 1976. Fr. o. m. den 1 januari 1980 har möjligheten att få delpension utsträckt till att omfatta i princip alla förvärvsarbetande, dvs. även egna företagare och uppdragstagare. De förvärvsarbetande i åldrarna mellan 60 och 65 år har genom denna pensionsform ekonomisk möjlighet att minska sin arbetsinsats genom att övergå till deltidsarbete i kombination med delpension.

För försäkrade som har rätt till delpension för tid före den 1 januari 1981 utgår delpension med 65 % av den försäkrades pensionsunderlag. Fr. o. m. den 1 januari 1981 är pensionsnivån för nytilkommande delpensionärer 50 % av nämnda underlag (prop. 1980/81: 20, SfU 1980/81: 14, rskr 1980/81: 84). För anställd är pensionsunderlaget skillnaden mellan hans normala förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han kan antas ha t. v. efter arbetstidsminskningen. För egna företagare m. fl. är pensionsunderlaget hälften av den genomsnittliga förvärvsinkomsten för de tre närmaste åren före arbetstidsminskningen. Delpensionen är pensionsgrundande för ATP och är knuten till basbeloppet.

Försäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egna företagare. Avgiften, som fr. o. m. 1980 uppgår till 0,50 % av avgiftsunderlaget, tillförs en särskild fond som förvaltas av riks-försäkringsverket. Underskottet i fonden var den 1 november 1982 774 milj. kr.

I motion 1982/83: 321 av Karin Nordlander begärs förslag om återställande av pensionsnivån i delpensionsförsäkringen till 65 % av pensionsunderlaget fr. o. m. den 1 juli 1983. Förslaget skall omfatta även dem som nu har en lägre pensionsnivå. Motionären framhåller att med nuvarande kompensationsnivå är det många som inte anser sig ha råd med den minskning av inkomsten som delpension innebär, och detta gäller framför allt anställda med låg inkomst. Således drabbas enligt motionären de som har det största behovet särskilt hårt med gällande bestämmelser. Motionären pe-

kar vidare på att allt fler förtidspensioneras av arbetsmarknadsmässiga skäl samtidigt som antalet delpensionärer minskar vilket ur kostnadssynpunkt inte är en bra utveckling för samhället.

Såsom inledningsvis nämnts har delpensionsfonden ett betydande underskott vilket innebär att kostnaderna för delpensionsförsäkringen till viss del måste finansieras med medel över statsbudgeten. Mot bakgrund härav anser sig utskottet i nuvarande statsfinansiella läge inte böra tillstyrka en höjning av pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motion 321.

Motionärerna i motion 1982/83: 732 av Gustav Persson m. fl. tar upp vissa problem i samband med reglerna om delpension till egenföretagare och uppdragstagare. Motionärerna pekar på att försäkringskassorna har stora svårigheter vid bedömningen av dessa ärenden och framför allt när det gäller bedömningen av arbetstiden före och efter arbetstidsminskningen. Vidare pekar motionärerna på att de sammanställningar som riksförsäkringsverket gjort över avslagsfrekvensen uppvisar mycket stora skillnader mellan olika försäkringskassoområden. Mot denna bakgrund begärs i motionen en översyn och utvärdering av reglerna för delpension till egenföretagare och uppdragstagare.

Den dåvarande regeringen gav i september 1982 med anledning av riksdagsskrivelse 1981/82: 435 i uppdrag åt riksförsäkringsverket att göra en utredning angående delpensionsbestämmelser för uppdragstagare m. fl. Enligt vad utskottet erfarit har riksförsäkringsverket för avsikt att i samband med detta uppdrag göra en utvärdering av reglerna för delpension till egenföretagare och uppdragstagare. Verket beräknar redovisa resultatet av sitt arbete under innevarande år. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 732 inte är påkallad.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen*
att riksdagen avslår motion 1982/83: 321,
2. beträffande *utvärdering av reglerna för delpension till egenföretagare och uppdragstagare*
att riksdagen avslår motion 1982/83: 732.

Stockholm den 26 april 1983

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Gösta Andersson (c), Allan Åkerlind (m), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Elis Andersson (c), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Karin Israelsson (c), Ingegerd Elm (s), Inger Hestvik (s) och Tommy Franzén (vpk).

Reservation

Pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen (mom. 1)

Tommy Franzén (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Såsom inledningsvis" och slutar med "motion 321." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1982/83: 321 framförda uppfattningen att den sänkning av pensionsnivån som genomfördes fr. o. m. 1981 slår hårdast mot de lägst avlönade som också har de tyngsta och från arbetsmiljösynpunkt sämsta arbetena eftersom de av ekonomiska skäl tvingas avstå från delpension. Utskottet instämmer också i motionärens påpekande om att det kostnadsmässigt inte är en bra utveckling med fler förtidspensionärer på bekostnad av ett minskat antal delpensionärer. Enligt utskottets mening bör därför kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen återställas till 65 % av pensionsunderlaget fr. o. m. den 1 juli 1983. Detta bör även gälla dem som nu har en lägre kompensationsnivå.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa:

1. beträffande *pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen* att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 321 antar följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lagförslag.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1979: 84) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1979: 84) om delpensionsförsäkring skall ha nedan angivna lydelse

Nuvarande lydelse

Reservanternas förslag

11 §

Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar 50 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar 65 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Fastställd delpension anknyts till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983. För försäkrad som har fått sin delpension fastställd till ett belopp som motsvarar 50 procent av den

försäkrades pensionsunderlag skall delpensionen fr. o. m. ikraftträdandet fastställas till det belopp som motsvarar 65 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Särskilt yttrande

Pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen

Sven Aspling, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Ulla Johansson, Lena Öhrsvik, Ingegerd Elm och Inger Hestvik (alla s) anför:

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har i en reservation till betänkande SfU 1980/81: 14 motsatt sig en försämring av pensionsnivån för anställda. De hänvisade då till en rapport från riksförsäkringsverket – Erfarenheter av delpensioneringen t. o. m. augusti 1980 – som visade att delpensionsreformen fungerat på avsett sätt för anställda förvärvsarbetande. Mot bakgrund härav ansåg reservanterna att det inte fanns något skäl som talade för att pensionsnivån för anställda borde försämras. Senast vid föregående riksmöte har utskottets socialdemokratiska ledamöter i en reservation till betänkande SfU 1981/82: 11 vidhållit sin principiella inställning i frågan. Mot bakgrund av det då rådande budgetläget begränsade de dock sitt yrkande till en första höjning av pensionsnivån till 55% av pensionsunderlaget med en därefter successiv höjning.

Vår principiella ståndpunkt i denna fråga står fast. I den ekonomiska situation som landet nu befinner sig i saknas emellertid utrymme för en höjning av pensionsnivån, och vi nödgas därför att nu avstå från yrkanden härom. Vår målsättning är dock att successivt återställa pensionsnivån för anställda så snart det ges ekonomisk möjlighet härtill.